

Karoliina Rimhanen¹, Satu Määttänen² ja Eshetu Yirdaw³

Puustoinen maatalous -termi kuvaa ymmärrettävästi tuotantojärjestelmää

Rimhanen K., Määttänen S., Yirdaw E. (2020). Puustoinen maatalous -termi kuvaa ymmärrettävästi tuotantojärjestelmää. Metsätieteen aikakauskirja 2020-10435. Puheenvuoro. 2 s. <https://doi.org/10.14214/ma.10435>

Yhteystiedot ¹Luonnonvarakeskus (Luke), Biotalous ja ympäristö, Helsinki; ²Helsingin yliopisto, Maataloustieteiden osasto, Helsinki; ³Helsingin yliopisto, Metsätieteiden osasto, Helsinki

Sähköposti karoliina.rimhanen@luke.fi

Hyväksytty 1.9.2020

Iloitsimme huomiosta ja alkaneesta keskustelusta, jonka **artikkelimme** on herättänyt. Artikkelin ja sanaston tarkoitus olikin toimia suomenkielisen termistön kehityksen lähtökohtana, eikä lopullisena totuutena. Herännyt keskustelu korostaa, kuinka tärkeää suomenkielisen sanaston kehittäminen on.

Ehdottamamme termi “puustoinen maatalous” englanninkielisen “agroforestry”-termin suomennoksena on herättänyt keskustelua ja kritiikkiä. Emeritusprofessori Olavi Luukkanen arvostelee **puheenvuorossaan** “puustoinen maatalous” -termiä kielenkäytön sujuvuuden, mielikuvien ja aikaisemman terminologian pohjalta. Toimitussihteeri Pekka Nygren korostaa **puheenvuorossaan** termin kielellisen toimivuuden haasteita.

Haluamme vastata saamaamme kritiikkiin avaamalla tarkemmin termin “puustoinen maatalous” valintaa sekä puolustaa termin käyttöä.

Mielestämme on perusteltua sanoa, että termi “peltometsäviljely” on jossain määrin vakiintunut, mutta korostamme, että yhtä vakiintunutta termiä ei suomen kielessä ole olemassa. Internetin hakukoneet antavat useita vaihtoehtoja “agroforestry”-termin suomenkieliseksi vastineeksi. Näistä yleisimpiä ovat “peltometsäviljely”, “peltometsätalous” ja “agrometsätalous”. Kyseiset termit ovat löydettävissä Euroopan unionin ja maa- ja metsätalousministeriön julkaisuista. Erikoisalojen sanastojen TEPA-termipankista on löydettävissä hakusanalle “agroforestry” termit: “lyhytkiertoviljely”, “kiertokaskiviljely”, “peltometsätalous”, “peltometsäviljely” ja “peltometsäviljelyjärjestelmä”. Useiden vaihtoehtoisten ja osittain vakiintuneiden termien ei pitäisi olla este termin kehittämislle ja uudistamiselle, jos sille katsotaan olevan tarvetta. Tuotantojärjestelmien kehittyessä myös sanasto kehittyi.

Kuten Luukkanen otsikossaan väittää, emme ole hylänneet “peltometsäviljely”-termiä vaan ehdotamme sen käyttöä englanninkielisen “agrisilviculture”-termin suomenkielisenä käännöksenä, jota se mielestämme paremmin vastaa. Merkittävin argumenttimme yleiskäsitteenä käytettävän “peltometsäviljely”-termin uudistamistarpeelle on sen heikko kuvaavuus.

Valitsimme “puustoinen maatalous” -termin sen kuvailevuuden perusteella. “Puustoinen” on itsenäisesti ymmärrettävä termi, joka yhdistettynä “maatalous”-termiin kuvaa hyvin, minkäläisestä järjestelmästä on kysymys. Kuten Nygren toteaa: “Yhdyssanan loppuosan tulisi olla tärkein ja alkuosan määrittellä sitä”. Keskusteluissa alan ulkopuolisten ihmisten kanssa, “puustoinen maatalous” -termi ymmärrettiin maatalouden tuotantojärjestelmäksi, joka sisältää puuvartisia kasveja. “Peltometsäviljely”-termi taas ei luonut selkeää mielikuvaa, onko kyseessä maa- vai metsätalouden järjestelmä. “Peltometsäviljely”-termi ei myöskään sisällytä kotieläimiä, jotka usein ovat tuotantojärjestelmän keskeinen osa. Englannin kielessä sanan alkuosa “agro” viittaa maatalouteen, johon viljelyn lisäksi sisältyvät kotieläimet.

FAO:n mukaan “agroforestry”-järjestelmät eivät sisälly metsän määritelmään. Tämän vuoksi on tärkeää, että suomenkielinen vastine termille “agroforestry” ei sisällä sanaa “metsä”. Englanninkielinen termi “agroforestry” on ongelmallinen, koska siinä yhdyssanan jälkimmäinen sana kuvaa metsätaloutta, vaikka kyseessä on maatalouden tuotantojärjestelmä. Parempi, kuvaavampi englanninkielinen termi olisikin “woody agriculture”.

Luukkasen ja Nygrenin mukaan termin tulisi muodostua yhdestä yhdyssanamuotoisesta sanasta, sillä se helpottaisi termin taivutusta ja käyttöä. Olemme samaa mieltä, mutta mielestämme perustelu ei saisi ajaa kuvaavuuden vaatimuksen edelle. Pohdimme erilaisia yhdyssanavaihtoehtoja, kuten “puustomaatalous”, “metsämaatalous” ja “puumaatalous”, mutta niidenkin heikkous on, etteivät ne eivätkä kuvaa, minkäläisestä järjestelmästä on kysymys.

Attribuutti “puustoinen” eri substantiivien yhteydessä on jo käytössä. Maaseudun Tulevaisuus on käyttänyt “puustoinen”-termiä otsikossaan: “Puustoinen laidun pienentää karjan hiilijalanjälkeä”. Tapion ja maa- ja metsätalousministeriön julkaisussa “Puustoiset perinneympäristöt” metsätalouden perinneympäristöjä kutsutaan “puustoisiksi perinnebiotoopeiksi”. Helsingin kaupungin raportissa “Metsä- ja puustoinen verkosto – Opas verkoston huomioimiseksi Helsingin kaupunkisuunnittelussa” käytetään termejä “puustoiset alueet” ja “puustoiset verkostot”.

Luukkasen mukaan “puustoinen maatalous” on terminä arkisen mitäänsanomaton ja johtaa ajatukset perhemetsätalouteen. Mielikuvan muodostuminen on henkilökohtainen kokemus, jonka yksilö luo muistinvaraisesti kokemuksiansa ja tottumuksien perusteella. Tottumus tiettyyn termiin vahvistuu toistojen kautta. Mielestämme termin “puustoinen maatalous” arkisuus ei ole haitta, vaan päinvastoin koemme sen parantavan ymmärrettävyyttä ja käytettävyyttä. Yhteyttä perhemetsätalouteen emme ymmärrä, sehän viittaa metsän omistajuuteen.

Onko “peltometsäviljely”-termi iskevä ja helppokäyttöinen, kuten Luukkanen korostaa? Mielestämme “peltometsäviljely”-termin ontuva kuvaavuus ja harhaanjohtavuus hankaloittaa aiheesta viestimistä.

Jatkakaamme keskustelua. Tämä lisää tietoisuutta tärkeästä tuotantojärjestelmästä, jonka paikallisilla sovelluksilla voidaan parantaa ruoka- ja energiaturvaa globaalisti, hillitä ilmastonmuutosta ja parantaa maatalouden resilienssiä tulevaisuudessa.